

brigadir u miru (pok.) Ante Bilić, zapovjednik obrane Stona (od 7. prosinca 1991. do ožujka 1992.):

Stonska bojišnica krajem 1991. godine

Vojnopolitička situacija

Kraj studenoga i početak prosinca 1991. godine

Vojnopolitička situacija u RH je vrlo složena. Vukovar je nakon nadljudskih borbi pao u ruke agresora. Dubrovnik se nalazi u okruženju. Agresor topničkim, minobacačkim, tenkovskim projektilima i raketama s brodova i iz zrakoplova svakog dana vrlo snažno (po intenzitetu i gustoći paljbe) djeluje po Dubrovniku. U dubrovačkom primorju snage agresora uspješno prodiru u smjeru zapada i istodobno zauzimaju važne taktičke objekte i sela. Poslije zauzimanja sela, pljačkaju i pale. Pučanstvo napušta područja borbenih djelovanja. Krizni štabovi zbrinjavaju prognano i izbjeglo pučanstvo. Postrojbe HV-a i razne skupine branitelja u taktičkom su povlačenju ispred snaga nadmoćnijeg neprijatelja. Pojedine postrojbe vode očajničke borbe, dok neke napuštaju borbene i paljbene položaje bez borbe. Psihičko stanje i moral kod većine postrojbi i pučanstva pali su ispod uobičajene razine. Ima pojava straha, malodušnosti i izgubljenosti te pokušaja ometanja izvedbe uspješne borbe (širenje defetizma). Zapovjednik Zapovjedništva sektora Dubrovnik, poslije pada Zamaslina i Konštara, 6. prosinca 1991. izdaje zapovijed za taktičko povlačenje postrojbama prve crte obrane Stona u dubinu p/o Pelješca, iako nema borbenih djelovanja. Isti zapovjednik izdaje zapovijed za provedbu pripreme obrane na crti Drače – Janjina – Popova Luka. Manji dio postrojbi izvršava zapovijed za taktičko povlačenje, a veći dio ostaje na prvoj crti obrane. Istoga dana HRM preuzima odgovornost za obranu p/o Pelješca i šalje zapovjednika. Zapovjednik iz HRM-a zadržava taktičko povlačenje i dio postrojbi odmah vraća na prve crte obrane. Postrojbama koje su ostale na prvoj crti obrane priopćava da sutra ujutro preuzima dužnost zapovjednika i zahtijeva njihov ostanak na položajima.

Ustroj postrojbi na području obrane Stona

U obrani Stona, 7. prosinca 1991. u 8 sati, postrojbe i dragovoljačke skupine prema ustroju, uporabi i organizacijskoj pripadnosti bile su vrlo raznolike, stoga se na-

brajaju prema uporabi (u zgradama je naveden broj ljudi): Zapovjedništvo (3), Krizni stožer (4), osiguranje (5), desetina veze (6), dragovoljci HPT-a (8), župska satnija mornaričkog pješastva (žsmp) – zapovjedništvo smp-a, 3 vsmp-a (70), dragovoljačka skupina Pula (43), MUP Ston (35), obalno-topnički vod 85 mm (28), topnički vod 76 mm M-42 ZIS (22), mješovita laka topnička bitnica PZO (28), logistika (52), mobilna kirurška ambulanta (15) i vatrogasci dragovoljci (4).

Operativni raspored naših snaga

Uspostava prvih crta obrane Veljara (tt. 282) – Vresovica (tt. 200) – Mali Ston – most Bistrina – Stupa – Utrk (tt. 627) – Kičin (tt. 496) – Rujnica (tt. 496) – Klek (tt. 410) – Vjeternik (tt. 625). Uspostava p/c obrane na potezu Veljara (tt. 292) – Kobaš – Zec (tt. 158) – Supava (tt. 343) – Mali Ston. Taktičkog povlačenja nije bilo.

1. Raspored snaga neprijatelja

A/ Djelovanje neprijatelja na prostore Smrčevac (tt. 277), Zec (bezimeni vis), Grbljava (153).

B/ Na prostoru Smrčevac (tt. 277), Zec, Grbljava (153) brani se pješačka bojna »Ivanić Grad« pojačana vodom tenkova T-55 i vodom oklopnih transportera (BRDM). Sjeveroistočno od p/b »Ivanić Grad« borbeno djelovanje izvodi laka brigada »Sava Kovačević«.

Pješačka bojna »Ivanić Grad« s pojačanjima sastoji se od: zapovjedništva, postrojbe veze, voda PZO, pratećeg voda, 3 pješačke satnije, tenkovskog voda i voda oklopnih transportera i logističkih postrojbi. Postrojbe koje su mijenjale p/b »IG« bile su iste ili slične jačine i sastava.

C/ Raspored pješačke bojne »Ivanić Grad« (p/b »IG«) s pojačanjima:

- 1. pješačka satnija s 1/3 ps i 2 tenka u području: Smrčevac (tt. 277), Zaton Doli, Debeli vrh (tt. 385).
- 2. ps s vMB 82 mm i jednim tenkom u području: Zamasline, Zec, Planjak (tt. 321).
- 3. ps (-1) s 4 protuzračna topa u području: Đunta Doli, Grbljava (tt. 153).
- vod MB 120 mm u području Grgovići.
- zapovjedno mjesto u području Đunta Doli, vjerojatno sa SAM-a 65.
- topničko-paljbeno potpora iz područja s. Crvanj – s. Smokovljani – s. Podimoć – Čepikuće i tt. 188 – luka Slano – Gradina.

D/ Opći cilj borbenih djelovanja snaga agresora je zauzeti poluotok Pelješac i time otok Korčulu dovesti u poluokruženje (na otocima Visu i Lastovu stacionirana agresorska JRM), odsjeći prometnu (pomorsku) vezu s Dubrovnikom i staviti Ne-

retvanski kanal pod nadzor, što južnu Dalmaciju odsijeca od ostalog dijela Republike Hrvatske. Cilj napada pb »IG« je ovladati područjem Stona i stvoriti uvjete za uvođenje svježih snaga i produžetak ovladavanja poluotokom Pelješcem.

Način djelovanja agresora nije novitet (Izraelsko – arapski rat 1967.), ali ga novija europska povijest ne pamti. U pripremi borbenih djelovanja, najprije nekoliko dana topničkom paljbom ciljaju sakralne objekte (Sv. Ilija u području Čepikuća, a u Stonu Sv. Mihovil i Sv. Ana) i naseljena mjesta te važne topografske objekte. Time se pučanstvo prisiljava na iseljavanje s područja borbenih djelovanja, a kod pojedinih postrojbi izaziva psihozu i strah od neizvjesnosti. U topničkoj pripremi napada troše se velike količine streljiva i povećava intenzitet paljbe ovisno o intervalu nastupanja pješačkih i oklopno-mehaniziranih postrojbi. Napade izvode uglavnom uz prometnice. U naseljena mjesta ulaze najčešće kad su napuštena ili branitelji dovedeni u bezizglednu situaciju, a nakon ovladavanja mjestom pristupa se pljački i paljenju mjesta. Primijećeno je da u južnoj Hrvatskoj neprijatelj nikad nije uveo nove snage u borbu dok pljačka nije bila temeljito izvedena.

E/ Moral snaga neprijatelja temelji se uglavnom na uvjeravanjima:

1. da vode oslobodilački rat i time pomažu hrvatskom narodu;
2. u nadmoćnost u topništvu i zrakoplovstvu te u ratnim brodovima;
3. u uspješnost dotadašnjih borbenih djelovanja;
4. obećanjima o izdašnom ratnom plijenu.

U slučaju zaustavljanja i prisile na obranu te uzvrata snažne i učinkovite paljbe naših topničkih postrojbi, počinju ozbiljnije sumnjati u uvjeravanja. Nakon toga svaki napad izvode novim snagama. Tijekom prosinca (23. prosinca) 1991. neprijateljske snage izvele su proboj p/c naših snaga sjeverno od uvale Bistrina na smjeru Ošlje – Štedrica, izbile ispred Štedrice, ali su istoga dana u protunapadu odbačene na polazne položaje. Na prostoru most Bistrina – Zec – Grbljava najavljuju se smjene postrojbi na položajima i svaki veći pokret. U potpunosti se poštuje primirje, osim slučajeva pojedinaca. Na tom prostoru nema se više što opljačkati pa uvjeravanja o izdašnom ratnom plijenu ostaju bez temelja. S pravom se može zaključiti da je moral neprijateljskih postrojbi na znatno nižoj razini nego što je bio dok su napredovale, a pokazalo se da su »uvjeravanja« ostala bez temelja.

F/ Stonsku bojišnicu karakterizira krško i brdovito zemljište, ispresijecano krškim oblicima (škrapama, vrtačama i pojedinačnim stijenama), uzdužnim i poprečnim kamenim zidinama i obraslo niskim mediteranskim raslinjem. Naseljeno je s više manjih zaseoka i dva mjesta – Ston i Mali Ston. Kanal Malog Stona i Stonski kanal usmjeravaju napad neprijateljskih postrojbi na dvije prometnice: Zamasline – Mali Ston – Ston i Doli – Marinica – Ston. Prometnice se pružaju uz obalni rub. Okolno zemljište nadvisuje prometnice, pošumljeno je i neprohodno, što daje prednost braniteljima. Isto tako, visina Smrčevca, Debelog vrha i Česvinice nad prometni-

com Zamasline – Mali Ston neprijateljskim postrojbama omogućuje nadzor svakog pokreta i obrane u području Mali Ston paljbom iz protuzračnih strojica, topova i tenkova. Snagama obrane Stona zemljište pruža povoljne uvjete za pripremu i izvedbu uspješne i dugotrajne obrane. Vrijeme za provedbu pripreme obrane je vrlo kratko, što zahtijeva dopunu pripreme za vrijeme borbe. Doba kasne jeseni i početak zime, niske temperature zraka, padaline i vjetrovi ne utječu značajnije na pripremu i izvedbu borbenih djelovanja.

Pripreme za obranu

Dana 6. prosinca 1991., nakon teških borbi, između 10.00 i 12.00 sati neprijatelj je ovladao Zamaslinama (p/o Pelješac), Konštarima i istočnim padinama brijega Zec. Dio postrojbi taktički se povlači na crtu: zapadni dio brijega Zec – Vresovica – Supava – Mali Ston. Zapovjedništvo obrane Stona organizira obranu na toj crti, ali poslije toga dobiva zapovijed za novo taktičko povlačenje u dubinu p/o Pelješca. Dalje se postupa kao što je već navedeno.

Dana 7. prosinca 1991., od 7.00 do 7.40 sati zapovjednik iz HRM-a preuzima zapovijedanje obranom Stona od zapovjednika iz 6. operativne zone Split. Kod primopredaje dužnosti novi zapovjednik dobiva vrlo oskudne podatke o neprijatelju i nepotpune podatke o našim snagama. S obzirom na to da ranije nije ustrojen stožer, nije bilo kadrova za ustroj istoga. Pod navedenim okolnostima novi zapovjednik pristupa provedbi pripreme obrane.

Zadaće provedbe priprema kojima odmah pristupa:

- traži ostajanje zamjenika zapovjednika obrane Stona i skupine dragovoljaca iz Pule na bojišnici barem dva dana, na što isti pristaje;
- izviđanje područja dostignutih crta neprijatelja, da bi potvrdili da se neprijatelj izričito bavi prikupljanjem ratnog plijena;
- dovođenje dva voda iz 1. bojne ZNG-a Korčula u područje Stona;
- izviđanje neprijatelja sa zapovjednicima vodova i reorganiziranje obrane u području Mali Ston te izravno na zemljištu određivanje borbenih položaja vodovima;
- podnošenje zahtjeva 4. brigade ZNG-a za rušenje vodopropusta na Jadranskoj magistrali između mjesta Mali Voz – most Bistrina i slanje inženjerijske postrojbe u područje Stona za zaprječivanje puta između Zeca i Vrisovice. Obje zadaće su izvedene tijekom noći 7./8. prosinca;
- zaprječivanje obalnog ruba na južnim padinama Zeca i pješačke staze na Supavi;
- izdavanje kratkih zapovijedi za obranu zapovjednicima postrojbi, skupinama dragovoljaca i MUP-u, te određivanje ciljeva sa zapovjednicima topničke paljbene potpore i načina ostvarivanja paljbe;
- organiziranje sustava zapovijedanja i veza;

- izdavanje zapovijedi Kriznom stožeru za demobilizaciju vojnih obveznika iz naselja koja nisu napuštena;
 - prema zapovijedi zapovjednika HRM-a, ustrojiti mješoviti odred mornaričkog pješastva Pelješac (MOMP Pelješac);
 - podnošenje zahtjeva ZHRM-u za popunu časničkim i dočasničkim zapovjednicima te za ustroj stožera.
- Ostale zadaće provedbe pripreme obrane, odnosno narastanja borbene moći izvode se tijekom ustroja stožera i postrojbi MOMP-a Pelješac i tijekom izvedbe borbenih djelovanja.

Zadaće postrojbama

- Izvidnički vod organizira i postavlja motriteljske postaje u područjima Supava (tt. 343) i Bartolomija. Područje motrenja: desno Zec – Sv. Petar, lijevo Rusan – Gornji Klek. Područje osobite pozornosti: Oštrikovac i raskrižje (benzinska crpka). Zadaća: motriti postupke, radnje i pokrete neprijatelja na području motrenja. Organizirati ophodnju sastava 3 vojnika i ophoditi smjer: Mali Ston – Hodilje – Luka – Rusan sa zadaćom otkrivanja nazočnosti nepozvanih osoba i neprijatelja. Uhićene privoditi u Vojnu policiju. Zapovjedno mjesto Ston.
- 1. satnija mornaričkog pješastva (smp) s inženjerijskom desetinom brani područja Zec, Vresovica i Ston sa zadaćom: odsudnom obranom, uz zaprječivanje i paljbenu potporu, spriječiti prodor snaga neprijatelja u smjeru Zec – Marinica – Ston. Paljbenu potporu pruža Mješoviti topničko-minobacački divizijun (MTMD). Zapovjedno mjesto Ston.
- 2. smp (-1) brani područje Mali Ston – Hodilje – raskrižje Ston – Česvinica sa zadaćom: odsudnom obranom, uz zaprječivanje i paljbenu potporu spriječiti prodor neprijateljskih snaga na smjerovima Zamasline – Mali Ston i Hodilje – Česvinica. Borbeno osiguranje jačine jedne pješačke desetine imati u području na bezimenom rtu sjeverozapadno od otoka Škarpuna. Paljbenu potporu pruža MTMD. Zapovjedno mjesto Mali Ston.
- 3. smp s 4/3 smp pričuva u području Metohija sa zadaćom: osigurati paljbenu djelovanje topničkih bitnica 85 mm i 76 mm i biti u pripravnosti za intervenciju u smjeru Metohija – Ston. Zapovjedno mjesto Gornje Selo.
- Interventni vod Slano organizira obranu u području Vilište (tt. 182) – rt Veja – Pržina sa zadaćom: nadzirati neprijatelja na području rt Pologrin – istočne padine Zeca, plažu Pržina i prolaz Mali Vratnik. Spriječiti nazočnost diverzanata i iskrcavanje neprijatelja u području obrane. Zapovjedno mjesto Pržina.

– Interventni vod Trpanj u području Kobaš: neprekidnim ophodnjama nadzirati obalni rub na odsjeku Bjelušine – Broce i spriječiti iskrcavanje neprijatelja na odsjeku. Zapovjedno mjesto Kobaš.

Zadaci Mješovitom topničko-minobacačkom divizijunu:

– Bitnica 85 mm, temeljni paljbeni položaj u mjestu Metohija, promatračnica na području Supave, naredni paljbeni položaj u području Putniković, promatračnica Ilijino brdo (tt. 468). Spriječiti prodor neprijateljskih snaga na smjeru Konštari – Vresovica – Marinica – Ston – Prapratno.

– Bitnica 76 mm ZIS, temeljni paljbeni položaj u području Metohije, promatračnica Supava, naredni paljbeni položaj Putniković, promatračnica Ilijino brdo (tt. 468). Spriječiti prodor tenkova i oklopnih transportera na smjeru benzinska crpka – Mali Ston – Ston – Prapratno. Pružiti paljbenu potporu postrojbi na smjeru Zamasline – Mali Ston – Ston – Prapratno i imati pod nadzorom područje za protudesantnu borbu Dubrava – Putniković.

– Vod MB-120 mm, temeljni paljbeni položaj Humac (južno od Stona), promatračnica Supava, naredni paljbeni položaj Metohija, promatračnica Ilijino brdo. Pružiti paljbenu potporu postrojbi na smjeru Konštari – Marinica – Ston. Pružiti paljbenu potporu postrojbi koja brani benzinsku crpku – Zamasline – Mali Ston i biti u pripravnosti za protudesantnu borbu u području Broce.

– Mješovita laka topničko-raketna bitnica PZO, paljbeni položaj u području Prapratno – Ponikve brani paljbene položaje topničko-minobacačkog divizijuna i ostalih postrojbi u području Prapratno – Ponikve. Zapovjedništvo i logističke postaje u Stonu.

– Desetina POLK 9 K 11, protuoklopni položaj u području Mali Ston, promatračnica Mali Ston. Spriječiti prodor tenkova na smjeru benzinska crpka – Zamasline – Mali Ston.

– Policijska postaja Ston: spriječiti širenje glasina, dezinformacija i curenje podataka. Od 8.00 sati 25. prosinca do 8.00 sati 27. prosinca 1991. brani područje Vresovica – Marinica, a poslije preuzima propisane policijske poslove.

– Skupina pomorskih diverzanata, naoružani gliseri i pomoćni diverzanti borbene zadaće izvode po zapovijedima nadređenih zapovjedništava (ZHRM i NGS HV).

Sigurnosne mjere

– Težište motrenja imati na prvim crtama neprijateljske obrane i područjima PDB-a. Sve postrojbe organiziraju motrenje vlastitim snagama i sredstvima u svom području odgovornosti. U području obrane izvoditi nadzor hodnje, a izvan područja odgovornosti nadzor prometa izvoditi vodom Vojne policije prema posebnoj zapovijedi. Zabranjuje se svako otvaranje paljbe izvan određene crte za samoinicijativno

otvaranje paljbe i nepotrebne hodnje po područjima obrane. Glede napuštanja položaja i paljbenih položaja i izbjegavanja odgovornosti, vod Vojne policije uhitit će i privesti vojne obveznike. Nadzor civila izvodit će policijska postaja u Stonu.

– Inženjerijsko osiguranje: težište imati na zaprječivanju. Sve postrojbe izvode utvrđivanje i zaprječivanje vlastitim snagama. 2. smp priprema za rušenje i po potrebi ruši vodopropust ispred Malog Stona.

– Protunuklearno, protukemijsko i protubiološko osiguranje: težište imati na primjeni mjera tehničke zaštite ljudi, korištenjem objekata za zaštitu i priručnih sredstava za zaštitu očiju i organa za disanje pri uporabi kemijskog oružja.

– Prikrivanje: težište imati na paljbenim položajima i pri hodnji topničko-minobacačkih postrojbi. Sve hodnje na položajima i paljbenim položajima izvoditi isključivo noću.

– Borbeni moral: sa svim zapovjedništvima, zapovjednicima i pripadnicima Odrda izvesti moralne, psihološke i borbene pripreme s težištem na upoznavanju sa situacijom i zadacima postrojbi i pojedinaca u izvedbi zadaća. Ukazati na potrebitu stegu i odgovornost u tijeku borbe i za vrijeme prekida borbenog djelovanja, a i na odmoru.

Odnos snaga

7. prosinca 1991.

NAŠE SNAGE

323
/
2 x 85 mm; 2 x 76 mm
/

PJEŠAŠTVO
Okl. meh. sredstva
TOPNIŠTVO
ZRAKOPLOVSTVO

SNAGE NEPRIJATELJA

567
3 x T-55; 3 x OT
4 x 120 mm MB
2,5 A/P

31. prosinca 1991.

NAŠE SNAGE

979
/
3 x 120 mm MB;
4 x 85 mm; 4 x 76 mm;
12 x 82 mm MB;
2 x Bst 82 mm
/

PJEŠAŠTVO
OMS
TOPNIŠTVO
ZRAKOPLOVSTVO

SNAGE NEPRIJATELJA

567
3 x T-55; 3 x OT
1 x 155 mm H;
4 x 120 mm MB;
2 x 82 mm MB;
2,5 a/p

Tijek izvođenja borbenih djelovanja

Sva borbena djelovanja tijekom prosinca 1991. na stonskoj bojišnici odvijala su se topničkom razmjenom paljbe. Dana 7. prosinca 1991. u 13.15 sati počelo je paljbeno djelovanje po područjima Sv. Mihovil, Ilijino brdo, Prapratno, Hrasno, Bižanj i Solana; u 16.15 sati istoga dana neprijateljski izvidnici izbili su ispred položaja 2. smp-a, no snažnom paljbom streljačkim oružjem isti su odbačeni u područje Zamaslina. Tijekom 13. prosinca 1991. u 7.23 sati neprijateljsko je topništvo osulo paljbu po područjima Ošlje i Vepar; tenkovima ciljaju Mali Ston, a minobacačima 82 mm i 120 mm Vresovicu, Zec i Ston. Do 9.30 sati pratila se situacija, a potom je otvorena topnička paljba po paljbenim položajima MB 120 mm u području Gr-govići i MB 82 mm istočno od brijega Zec, raskrižja Ston – Ploče i Ploče – Dubrovnik te raskrižja Konštari – Zamasline i Zamasline – Ston. Paljba je trajala do 11.15 sati. Neprijatelju je oštećen jedan oklopni transporter. Između 12.30 i 12.45 povukli su pješastvo iz područja Zamaslina i Konštara. Položaje i raskrižje benzinska postaja – Zamasline – Konštari nadziru s vodom tenkova i dva oklopna transportera, a položaj Zec s jednim pješačkim vodom. Istoga dana na te položaje uvode novu smjenu pješastva. U tijeku paljbenog djelovanja topnički vodovi obrane Stona (85 i 76 mm) bili su snažni i učinkoviti.

Dana 17./18. prosinca 1991. više od 12 sati vode se topničko-minobacačke borbe, uz prekinute paljbe zbog režima ispaljenih projektila po cijevi. U 13.15 sati neprijateljsko topništvo otvara snažnu paljbu po područjima Stupa, Vepar, Kulina, a istu prenosi u 14.30 na Mali Ston, Bartolomiju, Supavu, Vresovicu, Ston, Bižanj, Koblaš, vrh Stari grad, Kosor (otočić kod Korčule) i Ponikve. Naizmjenično mijenja ciljeve i paljbom djeluje s kraćim prekidima do 14.40 sati. Topničko-minobacačke postrojbe MOMP Pelješac uvode se u boj u 14.40. Paljbom se djeluje po p/c obrane neprijatelja: Zec – Konštari – Zamasline – raskrižje Ston, Ploče – Česvinica – Debeli vrh – Smrčevac te paljbenim položajima Grbljava – vrtača ispred Sv. Petra (Doli) – Brštanova dolina – Zaton Doli i zapovjednom mjestu pb »IG« Đunta Doli. U 14.43 zapovjeden je prekid paljbe, jer je nekoliko minuta ranije prestala paljba neprijateljskog topništva. Neprijatelj je djelovao učinkovito. Smrtno je pogoden jedan vojnik, a drugi teže ranjen (iz 1. smp-a); trojica su zaglušena u bitnici 85 mm i ne čuju ništa.

Dana 19. prosinca 1991. u ranim jutarnjim satima 1./53 bmdp Split zaposjeda borbeni položaj Zec – Vresovica – Marinica. U 11.00 sati smrtno je pogoden tromblonskom trenutnom minom jedan vojnik, a dvojica su ranjena. Svojevoljno su se izlagali neprijateljskim cijevima.

Tijekom poslijepodnevni i večernjih sati 22. prosinca 1991. radiopostaje Podgorica, Nikšić, Herceg Novi, Trebinje i Nevesinje svaki sat emitiraju vijesti u kojima

stalno ponavljaju da su pripadnici jugovojske i crnogorskih postrojbi oslobodili Ston i Neum od »ustaša« i Hrvatske vojske.

Dana 23. prosinca 1991., u 7 sati i 15 minuta neprijateljsko topništvo iz područja Brštanovi Doli (s. Crvanj) – Rvač, Rudine – Čepikuće i Golić (tt. 188) – Slano – Gradina otvara paljbu po područjima: Stupa, Štedrica, Vepar, Topolo, Imotica i Goli brijeg (tt. 257). U 9.30 sati zapovjednik Zapovjedništva sektora obrane Dubrovnik zahtijeva od zapovjednika MOMP-a Pelješac topničku paljbu po neprijateljskom topništvu. Zapovjednik MOMP-a Pelješac ne dobiva odobrenje od zapovjednika HRM-a za stupanje u boj. Oko 9.40 sati neprijateljske pješačke postrojbe probijaju prve crte obrane Stupa – uvala Bistrina, a 3 tenka prolaze kroz minsko polje. Zapovjednik MOMP-a Pelješac u 10.10 sati ponovno od zapovjednika HRM-a traži odobrenje za stupanje u boj, ali ga opet ne dobiva. U 10.14 sati topničko-minobacačke postrojbe MOMP-a Pelješac otvaraju paljbu po neprijateljskim paljbenim i borbenim položajima te koloni vozila na Rudinama (tt. 334). Kolona se kretala u smjeru Slano – Rudine – Smokovljani. Na Rudinama (tt. 334) je naciľjano jedno vozilo, a ostala su se vratila prema Slanom. Naciľjani su paljbena položaja Brštanova dolina i selo Grgovići. Oko 10.30 sati neprijateljski prednji dijelovi izbili su ispred Štedrice. U 10.39 neprijateljski tenkovi s pancirnim projektilima neprestano ciljaju Mali Ston. Topničko-minobacačke postrojbe ciljaju Česvinicu, pogon »Chromosa«, Ston, Bartolomiju, Supavu, Vresovicu, Zec, solanu, vinariju, paljbene položaje bitnice 85 mm i 76 mm te vod MB 120 mm. Naciľjani su Zapovjedništvo, solana, vinarija i paljbena položaja 120 mm MB iza Samostana sv. Ane, te zdravstvena postaja u samostanu Ston. Naizmjenična topničko-minobacačka paljba traje do 12.30 sati. Tada načelnik stožera Hercegovačkog korpusa traži od zapovjednika MOMP-a Pelješac prekid obostrane paljbe i primirje do daljnjega. Također nudi povlačenje svih snaga na polazne položaje, što je i prihvaćeno. Zapovjednik i poslužitelji 3. desetine voda minobacača 120 mm zadobili su kontuzije. Materijalne štete bile su ogromne, a mrtvih i teže ranjenih nije bilo. Kod neprijatelja su naciľjani: zapovjedno-stožerno vozilo i vozilo na Rudinama te jedan tenk. S paljbenih položaja izbaćeni su minobacači u selo Grgovići (Doli) i selo Crvanj, a topnička postrojba u Brštanovu dolinu. Tijekom prosinca bojeva više nije bilo.

Obavještajno osiguranje

Težište je na prikupljanju i obradi izvidničkih podataka. Obavještajni podaci dobivani su od središta Obavještajne službe obrane Dubrovnik, ali su često bili nepotpuni, a ponekad i neupotrebljivi.

– Izvidnički vod MOMP-a Pelješac organizira motriteljske postaje na Supavi (tt. 343) i Bartolomiji (zidina) te neprekidne ophodnje na smjeru Hodilje – M. Selo –

Luka – rt Čeljen s temeljnom zadaćom izviđanja neprijatelja i praćenja njegovog bojnog djelovanja.

– Interventni vod Slano organizira izvidničku postaju u području vrha Veljare sa zadaćom: promatrati obalni rub, otkrivati neprijatelja i spriječiti iskrcavanje u području odgovornosti.

– Interventni vod Trpanj u području Kobaš s temeljnom zadaćom: otkrivati neprijatelja i spriječiti iskrcavanje neprijatelja u području odgovornosti.

– Topnička izvidnička desetina u potpunosti osposobljena za točno određivanje mjesta ciljeva i upravljanje topničko-minobacačkom paljbom.

Ovako prihvaćeno motrenje neprijatelja omogućilo je vrlo dobre rezultate u ostvarivanju paljbenih djelovanja i otkrivanju namjera i borbenih djelovanja neprijatelja.

Inženjerijsko osiguranje

Težište inženjerijskog osiguranja bilo je na utvrđivanju motriteljskih postaja, paljbenih i borbenih položaja. Inženjerijsko osiguranje izvodi se zaprječivanjem, utvrđivanjem i osiguravanjem kretanja. Inženjerijska postrojba 4. brigade ZNG-a postavlja zapreke na Jadransku magistralu rušenjem vodopropusta između područja Mali Voz – most Bistrina, čime je spriječen prodor neprijateljskih tenkova u smjeru mosta i bočno (udar po manjim MOMP Pelješac u području Hodilje, Kuka i Čeljen). Postavu mješovitog morskog polja na putu između brjegov Zec i Vresovica izvodi 114. inž. br. HV-a, čime je zapriječen smjer Konštari – Marinica. Postavu PROM-ova na pješačkim stazama jugozapadne padine brjega Zec, Srednja – Mali Ston na smjeru Vresovica – Supava izvodi inženjerija MOMP-a Pelješac. Utrde, zaklone i skloništa izvode pješačke postrojbe u području obrane Vresovica, Mali Ston, Stonska prevlaka. Bitnicama 85 i 76 mm utvrdu i inženjerijsko uređenje paljbenih položaja izvodi građanska osoba sa strojem iz radne obveze. Utrdu paljbenih položaja MB 120 mm i 82 mm izvode poslužitelji minobacača. Izvidnici na motriteljskim postajama koriste utvrde iz Drugoga svjetskog rata i ranijih ratova. Zapovjedna mjesta su utvrđivana u zgradama i stambenim objektima i utverdama iz Drugoga svjetskog rata. Kretanja se izvode izričito noću uz ophodna osiguranja. Smjene se razvode poslije pada mraka ili rano ujutro. Prikrivanje izvode sve postrojbe na motriteljskim postajama, paljbenim i borbenim položajima i pri hodnji.

Organizacija protuzračne obrane (PZO)

Težište protuzračne obrane je na protuzračnoj borbi. Protuzračnu obranu Zapovjedništva MOMP Pelješac, logističke postaje u Stonu i paljbenih položaja Mješovitog topničko-minobacačkog divizijuna izvodi mješovita laka topničko-raketna

bitnica PZO s paljbenih položaja u području: Veliki vrh (tt. 254), Stari grad (tt. 335), Debeli brijeg (tt. 252). PZO mješovite OTB 85/88 mm u području Doli. Mltrb obara dva neprijateljska zrakoplova. Sve postrojbe organiziraju i izvode PZO s osobnim i zajedničkim streljačkim oružjem. Najava naleta neprijateljskih zrakoplova dobiva se od Operativnog centra ZHRM-a.

Zaključak

Neprijatelj čini odlučujuću pogrešku kad pristupa sakupljanju ratnog plijena u mjestima Doli, Zamasline i Konštari, a ne izvedbi napada iz pokreta dok postrojbe naših snaga nisu organizirale obranu s p/c u području Zec, Mali Ston, Ston.

- Dovođenjem 1. i 2. satnije 1. bojne ZNG-a Korčula u područje Stona, reorganizacijom obrane Mali Ston i zaposjedanjem položaja vodova postiže se stabilnost i čvrstina obrane, jer su vodovi s područja p/o Pelješca;
- Organiziranjem obrane s potrebnom dubinom, određivanjem ZM-a MOMP-a Pelješac izravno iza satnija i vodova p/c i ispred topničko-minobacačkih paljbenih položaja, čvrstina i stabilnost obrane postaju znatno jači;
- Izravno zapovijedanje zapovjednika na svim razinama postrojbi omogućava potpunu izvedbu borbenih zadaća;
- Ustroj MOMP-a Pelješac veže sve postrojbe s p/o Pelješca, a djelomično i otok Korčulu u jednu cjelinu, što omogućava moralnu stabilnost i dodatnu čvrstinu obrane;
- U tijeku borbenih i paljbenih djelovanja postrojbe MOMP-a Pelješac su psihički stabilnije, odlučnije i snažnije od neprijateljskih, jer nijednom nisu prve prekinule navedena djelovanja;
- Tijekom prosinca 1991. godine postrojbe MOMP-a Pelješac zadržale su iste motriteljske postaje, borbene i paljbene položaje, logističke postaje, skladišta i zapovjedna mjesta svih razina, što znači da nije bilo taktičkih pomaka elemenata bojnog rasporeda. Uz navedeno, utvrđeni su svi elementi bojnog rasporeda;
- MOMP Pelješac prva je postrojba koja zaustavlja prodor neprijatelja na Južnom bojištu.

Logističko osiguranje

Tehnička struka

Tehnička struka izvodi osiguranje voda sastava: zapovjednik voda, desetina tehničkog održavanja i desetina tehničke opskrbe. Tehničko održavanje rješava preglede i sitne popravke streljačkog oružja. Za topničko-minobacačke postrojbe pribavlja nedostatne i oštećene dijelove te ih postavlja na oružja, ako to ne mogu poslužitelji.

Tehnička opskrba organizira se od 308. PLOB-a prema logističkoj satniji MOMP Pelješac. Logistička satnija prihvata materijalno-tehnička sredstva i pohranjuje ih u skladišta Ston i Ponikve, a ubojito-eksplozivna u Zabrdje. Dio preuzetih sredstava izravno se spušta postrojbama. Desetina tehničke opskrbe izravno opskrbljuje postrojbe na elementima borbenog rasporeda i s istih izvlači oštećena sredstva i oružje. U tijeku izvedbe b/d bitnice 76 mm M-42 ZIS i 120 mm UB M-52 više puta ostaju s nužnom pričuvom projektila. Više vrsta oružja istog kalibra dovodi u početku do nesporazuma u opskrbi, što se kasnije učinkovito rješava. Ovakav način organiziranja tehničke struke u potpunosti zadovoljava b/d postrojbi MOMP-a Pelješac.

Opskrbna struka

Opskrbu hranom, vodom za piće, opremom i odjećom postrojbi MOMP-a Pelješac izvodi opskrbni vod. Opskrbni vod se sastoji od zapovjednika voda, desetine kuhara, desetine pekara i opskrbne desetine. Kuharska desetina priprema i kuha hranu u hotelu »Ston«. Hotel radi bez prekida cijelu 1990. i 1991. godinu. Hotel je zajedno sa svim sredstvima za pripremu i kuhanje hrane te ljudstvom mobiliziran za potrebe MOMP-a Pelješac. Popuna nedostatnim ljudstvom i sredstvima izvedena je iz hotela »Ambasador« u Slanom, poslije njegove okupacije. Nabavku namirnica regulira pomoćnik zapovjednika HRM-a za logistiku, a namirnice se također pribavljaju iz mjesnih gospodarskih organizacija, te djelomično iz 308. PLOB-a Split. Hrana i voda za piće svakog se dana odvoze na postaje, te borbene i paljbene položaje postrojbi.

Pekarska desetina priprema i peče kruh u pekari »Kuna«, koja je mobilizirana za potrebe HV-a. Brašno nabavlja uprava pekare. Opskrbna desetina nabavlja opremu i odjeću od 308. PLOB-a Split, a istu raspodjeljuje postrojbama po planu pomoćnika zapovjednika MOMP-a Pelješac za logistiku te zapovijedi nadređenih zapovjednika. Skladišta u Stonu i Ponikvama u potpunosti zadovoljavaju potrebe opskrbe postrojbi. U prosincu 1991. opskrbni vod u potpunosti izvodi sve zadaće iz svoje struke.

Zdravstvena struka

Zdravstvenu struku organizira i izvodi zdravstveni vod, koji se sastoji od zapovjednika voda, desetine opće zdravstvene pomoći i mobilne kirurške desetine. Zdravstvenu postaju organizira u Samostanu sv. Katarina – Ston. Desetina opće zdravstvene pomoći sastoji se od dva liječnika specijalizanta kirurgije, tri liječnika opće prakse i tri medicinske sestre. Uz to, ima dvojica kola hitne pomoći. Mobilna kirurška desetina sastoji se od dva liječnika specijalizanta kirurgije, anesteziologa i medicinske sestre instrumentarke. Zdravstveni vod u potpunosti izvodi sve zadaće iz djelokruga zdravstvene struke.

Prometna struka

Zadaće iz djelokruga prometne struke izvodi prometni vod, koji se sastoji od zapovjednika voda, desetine prometala i desetine za održavanje vozila. Prometni vod zadovoljavajuće izvodi sve zadaće potrebne Zapovjedništvu i postrojbama MOMP-a Pelješac. Većih prometnih nezgoda nema. Opskrba gorivom i mazivom je uredna.

Veterinarska struka

Meso i druge prehrambene namirnice za potrebe MOMP-a Pelješac pregledava Veterinarska postaja Trpanj.

Sustav veze

A/ Organizacija sustava veze MOMP-a Pelješac

Organizacija sustava veze prilagođava se potrebama b/d i imajućih sredstava. Organizirani sustav sadrži vezu zapovijedanja, suradnje, obavješćivanja i javljanja. Organizira se sustav žičanih veza sa Zapovjedništvom HRM-a i po dubini p/o Pelješca preko HPT-a, a postrojbama žičanim smjerovima preko ITC – 10. Žičani smjerovi s postrojbama od poljskog su brzoglasnog kabela M-56 i poljskih brzoglasa M-63.

Radioveza sa Zapovjedništvom HRM-a i postrojbom suradnje organizira se u mreži s RTU-100. Radioveza od Zapovjedništva prema postrojbama i unutar postrojbi organizira se s »motorolama«. Kurirska veza organizira se od Zapovjedništva do postrojbi i obrnuto. Za vezu obavješćivanja i javljanja koristi se žičana i radioveza za zapovijedanja. Težište veze je na vezi zapovijedanja i to žičanom vezom.

Popis postrojbi i sudionika u b/d

Red. br.	NAZIV POSTROJBE	VRIJEME DJELOVANJA	BROJ LJUDI
1.	Dragovoljačka skupina Pula	6. – 9. 12. 1991.	43
2.	1/53. bmdp Split	19. – 22. 12. 1991.	68

1. POPIS POGINULIH

Red. br.	IME I PREZIME	DATUM I MJESTO STRADAVANJA	POSTROJBA	STATUS
1.	MIODRAG PERKUŠIĆ	5. 12. 1991. Mali Ston	pom. diverz.	zap. skupine
2.	LJUBOMIR TODOROVSKI	5. 12. 1991. Mali Ston	pom. diverz.	vojnik
3.	RANKO BONVARDO	18. 12. 1991. Zec	1. MOMP	vojnik
4.	SAMIR MUSTAFIĆ	19. 12. 1991. Zec	1./53.bmdp	vojnik

Popis stožera postrojbe

Do početka b/d obranu Stona organiziraju zapovjednik Petar Šimac, dozapovjednik Branko Bošnjak i zapovjednik Ratne luke Ston Zoran Šimić. Zapovjednik iz HRM-a Ante (Krste) Bilić i operativci: Zvonko (Stjepana) Sašek, Marinko (Ante) Bulić i Adem (Hamdije) Hamzić te zapovjednik Ratne luke Ston Zoran (Vlade) Šimić.

11.2. U b/d i ustroju MOMP-a Pelješac:

- zapovjednik Ante (Krste) Bilić,
- načelnik stožera Berivoj (Marka – Tome) Mrković (do 25. ožujka 1992.),
- pomoćnik načelnika stožera za operativno-nastavne poslove Marko (Marka) Mujan,
- referent za nastavu Zvonko (Stjepana) Sašek,
- referent za nastavu Marinko (Ante) Bulić,
- pom. načelnika stožera za obavještajnu struku Nikola (Ivana) Dvornik,
- pom. zapovjednika za SIS Siniša (Ante) Tonković,
- referent SIS-a Vlatko (Mirka) Banja,
- pom. zapovjednika za IPD Miroslav (Pave) Ivić,
- pom. zapovjednika za pomorstvo Zoran (Vlade) Šimić (do 11. ožujka 1992.),
- pomoćnik za logistiku Nenad (Vinka) Mikulić,
- referent općih poslova Vinko (Stjepana) Šutalo,
- referent financijske struke (Željko) Đanović.

Popis zapovjednika i dozapovjednika postrojbi momp Pelješac

- zapovjednik Ante (Krste) Bilić,
- dozapovjednik – načelnik stožera Berivoj (Mate-Tome) Mrković,
- zapovjednik izviđačkog voda Perica (Vinka) Mijović,
- dozapovjednik izviđačkog voda Božidar (Frane) Mekšić,
- zapovjednik interventnog voda Trpanj Bruno (Mate) Koludrović,
- dozapovjednik interventnog voda Trpanj Matko (Jozе) Vodopić,
- zapovjednik interventnog voda Slano Ivan (Iva) Pavličević,
- dozapovjednik interventnog voda Slano Pero (Nike) Stijepović,
- zapovjednik skupine naoružanih glisera Milan (Jove) Grba,
- zapovjednik skupine pom. diverzanata Tihomir (Ivana) Luković,
- zapovjednik skupine opslužitelja pom. diverzanata Ante (Pere) Bulica,
- zapovjednik voda vojne policije Slaven Nikolov,
- zapovjednik 1. smp Ante (Vicka) Radović,
- dozapovjednik 1. smp Niko (Nikice) Meštrović,
- zapovjednik 2. smp Petar (Ante) Borovina,
- dozapovjednik 2. smp Toni (Marinka) Tomić,
- zapovjednik 3. smp Božidar (Antuna) Šare,
- dozapovjednik 3. smp Teo (Mladena) Bakirdija,
- zapovjednik Mješovitog topničko-minobacačkog divizijuna Željko (pok. Janka) Seretinek,
- zapovjednik zapovjednog voda MTD Ante (pok. Ivana) Curać – Raškić,
- zapovjednik obalne topničke bitnice 85 mm Nediljko (Frane) Juričević,
- dozapovjednik obalne topničke bitnice 85 mm Vitomir (Ante) Petric,
- zapovjednik voda MB 120 mm Mladen (Jerka) Grego,
- dozapovjednik voda MB 120 mm Brano (Branka) Bačić,
- zapovjednik bitnice 76 mm M-42 ZIS Vedran (Tomislava) Žanetić,
- dozapovjednik bitnice 76 mm M-42 ZIS Jozo (Petra) Milić,
- zapovjednik satnije MB 82 mm Marijan (Nedjeljka) Kaštelan,
- dozapovjednik satnije MB 82 mm Milivoj (Nede) Daničić,
- zapovjednik mješovito lake topničko-raketne bitnice PZO Mirko Branka Mamić,
- dozapovjednik mješovito lake topničko-raketne bitnice PZO Petar (Slobodana) Visković,
- zapovjednik voda veze (načelnik veze) Dragutin (Ivana) Igrec,
- dozapovjednik voda veze Duje (Svetislava) Peručić,
- zapovjednik logističke satnije (pomoćnik zapovjednika za logistiku) Nenad (Vinka) Mikulić,
- dozapovjednik logističke satnije Jozo (Mihe) Barović.

Popis (korištenih) dokumenata i spisa

- Zapovijedi, klasifikacijska oznaka 8/91-1
- Obrambena priprema jedinica ZNG-a, prevođenje časnika, klasif. oznaka 81/91-02, 112-01/91-02
- Općenito o obuci ljudstva, izviđanje, obavještajno, klasif. oznaka 817-07/91-01, 833-05/91-03
- Općenito o financiranju, klasif. oznaka 402-01/91-01
- Općenito o sigurnosnim poslovima, narušavanju primirja, psihološko-propagandno djelovanje, promidžbe, klasif. oznaka 804-01/91-01, 804-01/91-02, 804-04/91-03
- Općenito o mob. poslovima, mobilizacija ratnih jedinica, klasif. oznaka 801-01/91-01, 801-02/91-01
- Postavljanje centralne veze, kriptozastita, klasif. oznaka 812-01/91-03, 812-04/91-01
- Odličja, pomoć u slučaju smrti, klasif. oznaka 060-01/91-01, 121-09/91-01
- Općenito o kadrovskoj politici i evidenciji, klasif. oznaka 119-01/91-01
- Disciplinska odgovornost i postupak – žalbe, klasif. oznaka 114-04/91-01
- Potvrde, klasif. oznaka 080-09/91-01
- Općenito o oružju, MES i ostalo, streljivo, klasif. oznaka 213-01/91-01, 213-03/91-01
- Službeno dopisivanje, klasif. oznaka 035-01/92-01
- Vojna obuka i časnički kadar, materijalno osiguranje ZNG-a, materijalno osiguranje prometa TMS, klasif. oznaka 803-04/91-02, 803-05/91-03, 803-05/91-05
- Općenito o stjecanju osobnog dohotka, klasif. oznaka 120-01/91-01.